

Trnski, Ivan, književnik i prevoditelj (Stara Rača kraj Bjelovara, 1. V. 1819 – Zagreb, 30. VI. 1910). Pučku školu pohađao je u Rači, a nakon smrti roditelja dospio je u Nadbiskupsko sirotište u Zagrebu. Pohađao je gimnaziju na Gornjem gradu, a nakon njezina završetka 1837, uzdržavao se kao kućni učitelj plemićke djece. Od 1838. do 1841, zahvaljujući stipendiji Vojne krajine, studirao je u Grazu, pripremajući se za poziv krajiškoga upravnog časnika. Službovao je u mnogim krajiškim mjestima (Petrinja, Glina, Vrginmost, Srijemska Mitrovica, Karlovac, Bjelovar), napredujući do čina pukovnika. Bio je i saborski zastupnik Slunjske pukovnije te prvi veliki župan Bjelovarske županije. Od 1872. živio je i radio u Zagrebu. Otkada se još kao gimnazijalac 1835. javio u Gajevoj *Danici*, okušao se u mnogim književnim vrstama, no ponajviše je pisao lirske i epske pjesme te pripovijetke i putopise. Ostavio je niz prijevoda klasika europske književnosti (Shakespeare, Byron, Schiller, Goethe, Puškin). Iako dobar poznavatelj hrvatske metrike temeljene na naglasku (studija *O hrvatskom stihotvorstvu* iz 1874. donijela mu je titulu počasnoga akademika), nije ostvario znatniji umjetnički doseg. Uspjelije su mu pjesme u trima zbirkama naslova *Kriesnice* (1, 1863; 2, 1865; 3, 1882), gdje prevladavaju romantičarski intonirane ljubavne pjesme, ali i prigodnice i religijske pjesme *Jezerkinje* (1896). Mnogi su pjesnički tekstovi iz pučki intonirane zbirke *Popievke i milostnice mu mladjenke* (1881) uglazbljeni, a neki se izvode i danas. Jedan je od osnivača *Vienca* (1868) i Društva hrvatskih književnika (1900), kojemu je 1901. bio prvi predsjednik, a iste godine bio je i predsjednik Matice hrvatske. Knjižicu pjesama *Slava Krapine* (1905) ovaj je »posljednji ilirac« napisao u spomen na svoj boravak u → Kneippovu lječilištu (Krapinske mrzlice) u ljeto 1904. Zbirka sadržava četiri prigodne

IVAN TRNSKI

pjesme različite dužine i građe: *Slava Krapine*, *Čiril i Metod u Krapini*, *Ročište ponad Dolcem* i *Obnovljen stari grad krapinski*. Krapina mu se iste godine odužila postavljanjem spomen-ploče na stijeni kraj lječilišta (u novije doba skinuta), kao i ulicom nazvanom Šetalište Ivana Trnskoga.

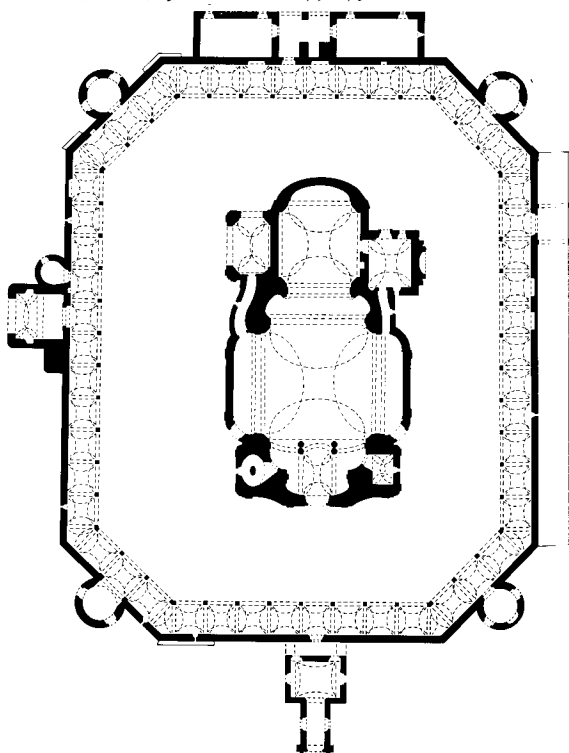
LIT.: J. Živković (J. Rastuški), Posljednji ilirac o Krapini, Zagorski kalendar, 1966.

I. CESAREC

Trški Vrh, naselje u sastavu grada Krapine, sjeveroistočno od Krapine; 400 stanovnika. Proštenjarska crkva Majke Božje Jeruzalemske kapitalno je djelo barokne arhitekture Hrvatskoga zagorja. Prvi rukopisni izvještaj o povijesti prošteništa sastavio je polovicom XVIII. st. krapinski župnik N. Gorup, a niz tiskanih djela o crkvi započinje knjižicom *Zercalo Marijansko kipa Jeruzalemskoga vu Krapine pod Bratovštinum sv. Škapulara podignjenoga*, izdanom u Zagrebu 1768. U središtu je prošteništa na Trškome Vrh u kipić Majke Božje s Djetetom, koji je franjevački brat laik Joakim (svjetovnim imenom Stjepan Balagović ili Mateić) 1669. donio s hodočašća u Svetu zemlju. Kipić, visok dvanaestak centimetara, u Jeruzalemu je bio položen na Kristov grob. Po povratku u domovinu Joakim ga je darovao svom bratu, krapinskomu građaninu Nikoli Balagoviću, koji ga je pohranio u malenoj udubini u zidu svoje kuće na Trškome Vrh. Uz njega i obitelj, zagovoru Majke Božje Jeruzalemske ubrzo su se počeli utjecati i okolni mještani. Nakon što je Nikolina kuća stradala u požaru, Marijin je kipić, u požaru neoštećen, sve većoj pobožnosti vjernika bio izložen u šupljini obližnjega orahova stabla. Povod daljnjemu jačanju slavljenja Majke Božje Jeruzalemske bilo je čuderno povlačenje stočne kuge, koja se 1743. proširila Hrvatskim zagorjem, a nakon čega su krapinski građani, predvođeni župnikom S. Fučekom, na Trškome Vrh odlučili podignuti crkvu i u nju smjestiti Marijin kipić. Izgradnja crkve započela je 1750, za Fučekova nasljednika, župnika N. Gorupa. Već 1752. bilo je dovršeno svetište, a 1761. crkvu je posvetio zagrebački kanonik Stjepan Puc. Prostrani cinktor oko crkve dovršen je 1773. Projekt crkve pripisuje se mariborskomu graditelju Josipu Hofferu, a gradnju je vodio majstor Josip Javornik.

Crkva Majke Božje Jeruzalemske pripada tipu četverolisnih crkava. Bočni zidovi širokoga crkvenog broda, nadsvođenoga kupolom na

TLOCRT, CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE, 1750–73.

UZNESENJE MARIJINO, A. J. LERCHINGER, 1777, CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE

GLAVNI OLTAR, FILIP JAKOB STRAUB, 1759, CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE

CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE, 1750–73, I CINKTOR

MAJKA BOŽJA NA PRIJESTOLJU, JANEZ JURIJ MERSI, 1756, CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE

UNUTRAŠNJOST, CRKVA MAJKE BOŽJE JERUZALEMSKE, 1750-73.

PANORAMA

pandantivima, blago su potisnuti, tvoreći svojevrjne plitke kapele za smještaj bočnih oltara. Na sličan se način brod otvara i prema nešto užim prostorima pjevališta, smještenoga u osi zvonika i glavnoga ulaza, te svetišta, zaključenoga segmentnom apsidom i nadsvodjenoga nižom kupolom na pandantivima. Prostor svetišta flankiraju sakristija i manja kapela za procesijski kip. Prostrano dvorište oko crkve okruženo je arkadama oktogonalnoga cinktora, koji čine četiri duža krila s ulazima i četiri kraća s cilindričnim kulama, u kojima su uređene kapele. Monumentalnošću se pritom ističu sjeverni te zapadni ulaz, do kojega vodi prilaz flankiran pokloncima postaja križnoga puta (s novijim oslicima slikara I. Lovrenčića).

Unutrašnjost crkve ističe se bogatom kiparskom opremom i raskošnim zidnim oslikom. Već 1756. za crkvu je nabavljen tzv. *Thronus Marianus* – drvena procesijska skulptura Majke Božje s Djetetom na prijestolju, rad kipara Janeza Jurija Mersija iz štajerskoga Rogatca. Kip je 1760. polikromirao i pozlatio krapinski slikar Franjo Krasnik. Skulptura je izvorno stajala na zidanoj menzi u središtu crkve, a danas se nalazi u kapeli uz svetište. I pet oltara i propovjedaonica radovi su štajerskih majstora, a posebno mjesto među njima zauzima glavni oltar (1759), rad kipara Filipa Jakoba Strauba iz Graza. U središnjem dijelu monumentalnoga oltara, ukrašena ornamentikom *rocaillea*, nalazi se ormarić s čudotvornim kipčićem Majke Božje Jeruzalemske, koji okružuju drvene skulpture svetih Dominika i Katarine Sijenske, Joakima i Josipa te Ane i Elizabete. Atiku oltara krasi prikaz Boga Oca okružena sunčevim zrakama i mnoštvom anđela. Donatori toga vrijednoga baroknog ostvarenja bili su Josip Jagušić, tajnik zagrebačkoga biskupa J. Branjuga, i njegova supruga Franciska Pullay. Oltari Sv. križa i Četrnaest svetih pomoćnika (1759), smješteni uz trijumfalni luk svetišta, rad su kipara Antuna Mersija iz Rogatca, a njihovu polikromiju i pozlatu izveo je varaždinski slikar Franjo Ludvig Heinze. U središnjoj niši oltara Sv. križa, izradbu kojega je donirao Josip Jelačić sa suprugom Rozinom Vojnović, smještena je skulptorska skupina Raspeća s kipovima sv. Marije i sv. Ivana te prikazom duša u čistilištu. Bočno su pak raspoređeni kipovi svetih Nikodema i Longina, a na vrhu anđeli s Veronikinim rupcem. U središnjoj niši nasuprotnoga oltara kipovi su četrnaest svetaca i svetica, zaštitnika u različitim nevoljama i bolestima, slavljenih osobito na alpskome i srednjoeuropskome prostoru. Njima su ovdje pridodani sv. Dominik i sv. Katarina Sijenska te kipovi dvaju anđela. Središnju nišu oltara flankiraju skulpture svetih đakona Lovre i Stjepana, a iznad je kiparski prikaz Preobraženja Kristova. Donatori oltara Četrnaest svetih pomoćnika bili su varaždinski podžupan Nikola Bedeković Komorski i njegova supruga Franciska Czindery. Bočni oltar sv. Ivana Nepomuka, donaciju Barbare Završki, također je 1760. izradio A. Mersi, a iduće ga je godine polikromirao i pozlatio krapinski slikar F. Krasnik. U središnjoj niši skulptorski je prikaz titulara koji ispovijeda češku kraljicu, a flankiraju ga kipovi dvojice svetih papa te Roka i Sebastijana, zaštitnika od kuge. A. Mersi izradio je 1760. i propovjedaonicu s kipovima Krista i četiriju evanđelista na govornici te Boga Oca, Mojsija, Arona, Jošue i anđela s trubljom na baldahinu. Propovjedaonicu je polikromirao i pozlatio Josip Reifner iz Rogatca. Nasuprot vrsnim Straubovim skulpturama glavnoga oltara, ali i Majci Božjoj na prijestolju J. J. Mersija, kiparska ostvarenja njegova brata Antuna odaju majstora skromnijih umjetničkih dosega. Posljednji je (1771) u crkvenome brodu, na strani evanđelja, postavljen oltar svetih apostola (polikromiran i pozlaćen oko 1777). Malene skulpture dvanaestorice apostola i Krista u slavi postavljene su unutar središnje niše na oslikanoj poledini koja prikazuje procesiju vjernika što se iz Krapine uspinje prema novopodignutoj crkvi na Trškome Vrh. Kipovi središnje niše, kao i veće svetačke skulpture koje ju okružuju, vrsnoćom izvedbe nadilaze djela na drugim bočnim oltarima. Od ostaloga crkvenog namještaja i skulpture XVIII. st. kvalitetom se ističu veliki sakristijski ormar i oltarić s kipom sv. Emerika u istoimenoj kapeli u jugozapadnoj kuli cinktora. U cinktoru crkve čuva se i kameni gotički kip Majke Božje s Djetetom iz približno 1420. Iluzionistički zidni oslik u unutrašnjosti crkve izveo je slovenski slikar A. J. Lerchinger (1777).

Služeći se grafičkim predlošcima, ostvario je složen marijanski ciklus (*Uznesenje Marijino* u kupoli broda; *Immaculata* i prizori iz Marijina života u svetištu i na ogradi pjevališta, *Majka Božja Zaštitnica* u brodu), nadopunjen scenama iz *Staroga zavjeta* (*Adam i Eva*; *Judita i Holoferno*; *Estera i Ahasfer*; *Mojsije izbija vodu iz pećine*; *Noina arka*; *Jakovljeva san*), prikazima četvorice evanđelista (na pandantivima kupole u svetištu), četvorice crkvenih otaca (na pandantivima kupole u brodu) te prizorima povezanim s ikonografijom Gospe Karmelske (*Majka Božja sa sv. Dominikom i sv. Terezijom Avilskom* u nadvoju trijumfalnoga luka) i poviješću kipa Majke Božje Jeruzalemske (*Legenda o Majci Božjoj Jeruzalemskoj* u kupoli svetišta). Prizori uklopljeni u slikanu arhitekturu, poput iluzionističkih tzv. nošenih slika (*quadri riportati*), obrubljeni su vlastitim dekorativnim okvirima i popraćeni brojnim latinskim napisima. Orgulje koje je 1761. gradio majstor iz Graza Anton Römer, s akustičkoga i likovnoga gledišta, pripadaju vrhunskim ostvarenjima toga područja.

LIT.: D. Baričević, Štajerski kipari na Trškom Vrh, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, 24(1975) 1–6. • A. Horvat, Kameniti kip Bogorodice s Trškog Vrh, Rad JAZU, 1978, 381. • D. Baričević, Kiparska djela u crkvi Marije Jeruzalemske na Trškom Vrh, Kaj, 15(1982) 1. • Krapinsko-zagorska županija – Umjetnička topografija Hrvatske, 4, Zagreb 2008. • Majka Božja Jeruzalemska na Trškom Vrh, Zagreb 2011.

D. ŠOUREK

Trubelja, Fabijan, geolog (Ključ kraj Novog Marofa, 19. I. 1927 – Split, 9. IV. 2007). Diplomirao je 1952. i doktorirao 1958. na Prirodoslovno-matematičkome fakultetu u Zagrebu. Kratko je radio u Geološkome institutu u Zagrebu, a od 1953. bio je asistent za kolegije iz područja mineralogije i petrografije na Filozofskome fakultetu u Sarajevu, na kojem je 1959. izabran za docenta. U tome je zvanju prešao na novoosnovani Prirodno-matematički fakultet u Sarajevu, gdje je izabran za izvanrednoga, a 1972. za redovitoga profesora mineralogije i petrologije. Suosnivač je i organizator Katedre za geologiju. Istodobno je predavao na Poljoprivrednome fakultetu u Sarajevu, na Višoj metalurškoj školi, a poslije na Metalurškome fakultetu u Zenici te na poslijediplomskome studiju na Rudarsko-geološkome fakultetu u Tuzli. Za rata u BiH, predavao je na Geotehničkom fakultetu u Varaždinu (1992–96). God. 1989. izabran je za redovitoga člana ANUBiH. Osnovao je 2001. Komisiju za geologiju ANUBiH. Autor je brojnih znanstvenih radova, nekoliko udžbenika (*Uvod u mineralogiju*, 1978) i monografija (*Magmatizam i metalogenija*, suautor, 1978; *Minerali Bosne i Hercegovine*, suautor Ljudevit Barić, 1979). Bio je član Međunarodnoga udruženja za proučavanje boksita, oksida i hidroloških aluminijskih, Geološkoga društva Bosne i Hercegovine te Hrvatskoga geološkoga društva.

V. DUGAČKI

Tuđa, Ivan, kipar i slikar (Oroslavje, 8. IV. 1965). Osnovnu školu završio je u Oroslavju, a maturirao 1983. u Centru za odgoj i usmjerenje obrazovanje u Krapini. Diplomirao je kiparstvo (nastavnički smjer) 1991. na ALU-u u Zagrebu, u klasi Josipa Poljana. Radio je kao nastavnik likovnoga odgoja u osnovnim i srednjim školama u Oroslavju, Bedekovčini i Kumrovcu te od 1995. do 2007. u Školi za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću u Zaboku, gdje je stekao zvanje profesora mentora. Bavi se kiparstvom, slikarstvom i dizajnom. Njegove skulpture kreću se od maštovitih razigranih formi s mnoštvom detalja do prikaza dovedena do znaka, gdje je veza s predmetnim tek asocijativna. U slikarstvu također zadržava skulptorske sklonosti, vrlo jasnu obrubnicu, modelaciju predmetnoga do slutnje volumena, jasne granice unutar prostora slike. Sudjelovao je na mnogobrojnim skupnim izložbama i likovnim kolonijama, a samostalno je izlagao u Oroslavju (1993, 1995, 2000, 2005, 2014), Novskoj i Zlataru (1994), Krapini (1994, 1999, 2004), Zagrebu (1994, 1996, 1997, 1999, 2001, 2006), Tuheljskim Toplicama i Benkovcu (1996), Koprivnici (1997), Zaboku (1997, 2009), Desiniću (2001), Sesvetama (2003) i Jastrebarskom (2018). Njegove skulpture *Pupoljak* i *Kokot*, obje 1995, postavljene su na javnim zelenim površinama u Orosla-